

Türkiye Türkçesi ile Behdînî Kürtçesi Atasözlerinin Karşılaştırmalı Biçimde İncelenmesi

Kawar Maasom Abdulqader

Zaho Üniversitesi-İnsani Bilimler Fakültesi-Türk Dili Bölümü-Kürdistan Bölgesel
Hükümeti/ Irak

Özet:

Atasözleri bir dilin zenginliğini gösteren, geçmişten günümüze olumlu ve olumsuz durumları ortaya çıkaran anlamlı birtakım özlü sözlerdir. Bin yıla yakın bir süre ile birlikte yaşayan Türkler ile Kürtlerin ortak yaşam tarzı, hayat tecrübesi, eğitim ve iş alanlarına baktığımızda bu iki millet hemen hemen her konuda birbirinden etkilemiştir. Türkler ile Kürtler tarih ve kültür etkileşimin yanında doğal olarak bu iki halk folklor yönünden de birbirlerinden etkilenmişler.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ve Behdînî Kürtçesinde kullanılan atasözleri ‘Mana ve söyleyiş olarak birebir aynı olan atasözleri’, ‘Anlam bakımından aynı olmasına rağmen söyleyiş bakımından bir veya birden fazla kelime ile farklılık gösteren atasözleri’, ‘Söyleyiş bakımından tamamen farklılık göstermesine rağmen aynı anlama gelen atasözleri’ olmak üzere üç başlık altında ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: *Kürtçe atasözleri, Türkçe atasözleri, etkileşim, anlam, söyleyiş.*

Araştırmanın Konusu ve Sınırlıkları:

Araştırmanın konusu ‘Türkiye Türkçesi ile Behdînî Kürtçesi atasözlerinin karşılaştırmalı biçimde incelenmesi’dir. Araştırmanın sınırlıkları ise Türkiye Türkçesi konuşulan Türkçe ile Behdînan bölgesinde konuşulan Behdînî Şivesi arasındadır.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Yazılı kaynakların yanı sıra sözlü kaynaklardan da faydalanılmıştır.

Araştırma Önemi

Bildiğimiz kadarıyla daha önce Behdînî Şivesi atasözleri hakkında böyle bir çalışma yapılmamıştır. Çalışma Karşılaştırmalı dilbilim, kültür ve folklor önemli yönlerle de ayrı bir öneme sahiptir. Atasözleri bir toplumun tarih ve kültür gibi manevi unsurlarına toplumun yaşadığı toprak üzerindeki varlık, dil, duygu ve düşünce gibi özelliklerini de koruyan toplumsal hafızanın önemli bir parçasıdır.

Araştırma Amacı

Çalışmamızın temel amacı Türkiye Türkçesi ile Behdînî Kürtçesi arasında kullanılan ‘Mana ve söyleyiş olarak birebir aynı olan atasözleri’, ‘Anlam bakımından aynı olmasına rağmen söyleyiş bakımından bir veya birden fazla kelime ile farklılık gösteren

atasözleri', 'Söyleyiş bakımından tamamen farklılık göstermesine rağmen aynı anlama gelen atasözleri'ni tespit etmek ve karşılaştırmalı bir biçimde incelemektir.

Araştırma Soruları

Araştırma bu soruların cevabını vermeye çalışacaktır:

- a. Mana ve söyleyiş olarak birebir aynı olan atasözlerinin cümle yapısı hangi dilin cümle yapısına uygundur?
- b. Anlam bakımından aynı olmasına rağmen söyleyiş bakımından bir veya birden fazla kelime ile farklılık gösteren atasözlerinin hangi cümle öğeleri farklıdır?
- c. Her iki dilde kullanılan atasözlerinin içinde ortak\yabancı sözcükler var mıdır? Bu sözcükler hangi dilden Türkçe ve Kürtçe'ye geçmiştir.
- d. Türkçe atasözlerinin içinde Kürtçe sözcükler var mıdır? Veya Kürtçe atasözlerinin içinde Türkçe sözcükler var mıdır?
- e. Her iki dilde kullanılan bu atasözleri gerçek anlamda mı yoksa mecaz anlamda mı kullanılmışlar?
- f. Bu süreç içerisinde hangi dil diğerinden etkilenmiştir?

Araştırma İçeriği

Bu araştırma giriş, sonuç ve kaynak bölümlerinden başka iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde: Behdî'nî Kürtçesi (Şivesi), atasözlerinin genel tanımı, önemi ve tarihçesi hakkında genel bilgi verilecektir.

İkinci bölümde ise: Türkiye Türkçesi ile Behdî'nî Kürtçesi atasözleri 'mana ve söyleyiş olarak birebir aynı olan atasözleri', 'anlam bakımından aynı olmasına rağmen söyleyiş bakımından bir veya birden fazla kelime ile farklılık gösteren atasözleri', 'söyleyiş bakımından tamamen farklılık göstermesine rağmen aynı anlama gelen atasözleri' olmak üzere üç başlık altında ele alınacaktır.

GİRİŞ:

Atasözleri biçim yönünden diğer yazı türlerinden farklı bir şekilde farklı özellikler göstermektedirler. Atasözleri genel olarak bir iki cümleden oluşurlar ve bütün duygu ve düşünceler bu cümle veya cümleler içerisine sığdırılır. Bu cümleler de kişiden kişiye değişmez ve halkın ortak malı olarak bilinir.

Geçmişten günümüze gelen, uzun deneyimlerden yararlanarak kısa ve özlü öğütler veren, toplum tarafından benimsenerek ortak olarak kullanılan kalıplaşmış sözlerdir. Atasözleri bir toplumun duygu, düşünce, inanç ve kültür yapısını yansıtır. Atasözleri, kim tarafından ne zaman söylendiği bilinmediğinden anonimdir. Bu sözler topluma mâl olmuş, toplum tarafından benimsenmiş ve yüzyılların düşünce ve mantık isteminden geçerek günümüze ulaşmış kısa ve özlü sözlerdir. Atasözleri, bir düşünce açıklanırken ya da savunulurken tanık olarak da gösterilirler. Atasözleri, halkın yalnızca ortak duygu ve düşüncelerini değil ortak dil zevkini de yansıtır.

Özkan'a göre atasözleri denenmiş ve gözlenmiş olaylardan doğmuştur. Bir toplumun özleşmiş görüşlerini yansıtır. Halk felsefesinin özgün söyleyişleridir. Bir toplumun topyekûn hayatında bakış açısını en iyi şekilde o toplumun atasözlerinde bulmak mümkündür (2011: 1650).

Atalar tarafından uzun yaşam deneyimi sonucunda, bilgece birtakım öğüt verici düşüncelerin mahsulü, güzel ve özlü söyleyiş kalıplarına sahip, kesin yargılar bildiren,

söyleyeni belli olmayan, anonim geleneksel sözlü kültür ürünleridir diyebiliriz. Her birisinde ayrı bir eğitici unsur taşıyan atasözleri; nükteli anlatımıyla, kesin zekâ ürünü olmasıyla didaktik yönüyle eğitim ve öğretimin vazgeçilmez ögesidir (Bulut, 2013: 563).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BEHDÎNÎ KÜRTÇESİ

(Kürtçe: Kurdî, كوردی), Hint-Avrupa dil ailesine bağlı Hint-İran dillerinin Kuzeybatı İran koluna giren ve Türkiye, Suriye, Irak ile İran'da yaşayan Kürtler tarafından konuşulan Kürt denilen bir milletin dilidir. (مه‌سعود خاڵد گۆلى, 2002: 11)

Behdînî Kürtçesi Irak'ın kuzeyindeki Behdînan bölgesinde 'Zaxo, Amêdiye, Akre, Zêbar yöreleri ile Dohok'ta konuşulan Kurmancî lehçesinin bir şivesidir. Kurmancî lehçesi diğer lehçelerden fazla yayılmış olup Türkiye'de yaşayan Kürtler Bayezid, Van, Hakkari, Siirt, Muş, Mardin ve benzeri Şehirler ile Rusya'da Ermenya'nın doğusunda, Irak'ta yaşayan Kürtler ise Duhok'un tüm ilçeleri ile Şengal bölgesinde konuşulur. (ئیسماعیل بادى, 2018: 46)

Kurmancî Irak'ta daha çok Behdînî veya Behdînanî olarak da bilinir. Milyonlarca kişi Duhok ve Şengal'da bu dili konuşmaktadır. Hewlêr, Süleymaniye, Halepçe ve Kerkük'te de milyonlarca kişi Soranice konuşmaktadır. (Yonat, 2021: 308)

Kurmancî Kürtçenin en yaygın lehçesidir. Genel olarak Kuzey ve Güney Kurmancîsi olarak ikiye ayrılır: Kuzey Kurmancîsi Behdînan bölgesinde konuşulan Behdînî, Hakkari bölgesindeki Hakkari, Botan bölgesindeki Botani, Aşitayî Ağrı/Doğubeyazıt çevresinde konuşulan Beyazidi gibi şiveleri de mevcuttur. (Buran, 2011: 51)

2. ATASÖZLERİNİN GENEL TANIMI

Atasözleri çok eskiden söylenegelen, ilk söyleyeni bilinmeyen, toplum tarafından benimsen, toplum tarafından ortak kullanılan özlü sözlerdir. Atasözleri her toplumun kültürünü, duygu ve düşüncelerini yansıtan öğüt verici sözlerdir. Atasözleri Türkçede "sav" ve "irsali mesel" olarak da adlandırılır. 'Atasözleri içinde, keskin bir zekâyla harmanlanmış, bir millete ait töre, inanç, dünya görüşü, hayat tecrübeleri barınmaktadır. Sözlü veya yazılı anlatım ifadelerinde atasözü kullanımı, düşünce değerini fazlasıyla artırır. Sayıca az ama etkili kelime kullanımıyla, ses ve söz sanatlarını kısacık ifade biçiminde barındırmasıyla diğer anonim türlerden ayrılan atasözlerinin kıymeti inkâr edilemez.' (Tuna, 2014: 3).

Atasözleri geçmişten günümüze gelen anlamlı sözler ve halkın çok eski hazinesidir. Bu sözler sayesinde ilkel halkın ve insanoğlunun tüm yaşadıkları, yaşam süreçleri, iyi ya da kötü tüm deneyimleri, milletlerin ulaşabileceği tüm sonuçlar hakkında atasözleri denilen bu özlü söyler vardır. (عیزمدین مستهفا ره‌سوول, 2010: 86).

Tüm dillerde atasözleri mevcuttur. Toplumbilim, ruhbilim, eğitim, ekonomi, felsefe, tarih, ahlak ve folklor ve benzeri birçok konuyu ilgilendiren bu ulusal varlıklar, deyiş güzellikleri, anlatım gücü, kavram zenginliği bakımından önemli dil yapıtlarıdır (Aksoy, 1988: 2).

Halk edebiyatının bir ürünü olan atasözleri; kısalıkları, içlerindeki özlü ifade, anlatımlarındaki kafiye, aliterasyon ve vezin gibi şiirsel özellikler ve çokça

kullanmalarıyla akıllarda kolay bir şekilde kalarak diğer edebiyat ürünlerine karşın uzun süreli bir şekilde yaşamışlardır (Öztopçu, 1992: 33-34).

Sağlam'a göre 'Nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşan atasözleri anonim olup, bütün bir tümce şeklindedirler. Kısa ve kalıplaşmış özsözler biçiminde rastladığımız atasözleri, daha önceki kuşakların yargılarını ve gözlemlerini genellikle dilsel bir imge şeklinde, bizlere yaşamımızda yol gösterici birer kural olarak sunarlar' (2001: 46).

2.1. Atasözlerinin Önemi

Atasözleri her toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği iyi ve kötü durumlardan, tecrübelerinden, dünya görüşlerinden, denemelerinden oluşan özlü sözlerdir. Atasözleri bir milletin gelenek ve göreneklerini o milletin kültürünü yansıtmada konusunda çok büyük ve önemli bir rol oynamaktadırlar. 'Dilin önemli anlatım seçeneklerinden olan atasözleri ve deyimler, toplumun sosyal ve kültürel değerlerini yansıtan kuşaklararası kültür aktarımında çok önemli rol oynayan birbirlerini tamamlayan unsurlardır' (Bulut, 2013: 564).

Gelişmiş milletler kendi atasözlerini toplamış ve korumuşlar. Çünkü bu atasözleri kendi hayatlarında çok önemli bir yere sahiptirler, şimdiye kadar da bu atasözlerinin etkisi devam etmektedir. Bu sözlerin sayısı çoktur ve genel bir şekilde gündelik hayatta söylenen sözlerdir. Sohbet arasında söylenen, bazıları büyük bir etkiye sahip olmakla beraber hayatın tüm yönlerini de kâplanır, bu nedenle (مەزنا ج بو بچیکا) (Nesilden nesile bir şey bırakmamışlar) denir. Atasözleri insanların düşünceleri üzerinde büyük bir etkisi vardır ve insanların duygularını doğrudan etkilerler. Her ne olursa olsun bazılarını ezberlemeye yöneltir. Atalarımızın çoğu (her ne kadar okuma yazması olmasa da) bu sözlerin kaybolmaması ve bu güne kadar gelmelerinde büyük bir rolü vardır. Nesilden nesile bu özlü sözleri ezberlemiş ve günlük hayatta, sohbet aralarında söylemişlerdir (رێکێش ئامییدی, 2019: 26).

Toplumların asırlar boyunca deneyim ve gözlemleri neticesinde elde edildikleri ortak tutum ve düşüncelerini yansıtan bu atasözleri eğitici ve pedagojik bir şekilde kalıplaşmış anlamlı sözlerdir. Hirik'e göre Nesiller arası bir iletişim aracı olan atasözleri ve deyimler, bir toplumun geçmişten getirdiği bilgi, yaşayış tarzı ya da bir konu karşısındaki tavrını gösteren dil unsurlarıdır (2018: 164).

Bütün toplulukların keline mahsus atasözleri vardır. Atasözleri bir halkın halkın folkloru ve dil zenginliği olarak da bilinir. 'Kürt folkloru zaten Kürt milletin tarihidir, düşmanlara karşı civanmert bir mücadele yansımasıdır. Folklor eski zamanlardan biri bir halkın arasında var olan masallar, tekerlemeler, müzik, atasözleri ve benzeri kültür unsurlarının bütünüdür. Aynı zamanda da Felsefi bir anlam kazanarak milletin varlığını ifade etmektedir' (ئوردیخانێ جه لیل و جه لیلی جه لیل, 2009: 7).

2.2. Atasözlerinin Tarihçesi

Mecazlı bir manaya sahip olan atasözleri her millette var olan, sözlü gelenek biçiminde nesilden nesile aktarılan, insanların hafızasında yaşayan kalıplaşmış ifadeler şeklindedirler. Bazı atasözlerin hikâyeleri de mevcuttur ancak bu hikâyelerin pek azı günümüze kadar gelmiş bazıları da zamanla unutulup kaybolmuştur. Erginer'e göre Türk atasözlerinin tarihçesi, Türk edebiyatının mevcut ilk yazılı belgeleri olan Orhun

Yazıtlarına kadar uzanır. Günümüzde de kullanılan ‘Tok açın halinden anlamaz’ atasözü, Kül Tigin Yazıtı’nın güney tarafının 8. satırında “Türk milleti sen tok olacaksın açsan tokluk bilmezsin; bir de doyar isen açlık nedir bilmezsin” şeklinde yer almaktadır. Aynı yazıtın Kuzey tarafından 10. Satırında yer alan ‘Zamanı tanrı taktir eder, kişi oğlu hep ölmek için türemiş’ sözü de ‘Ecel ne bir saat geri ne bir saat ileri’ ve ‘Ölüm bir devedir ki her kapiya çöker’ atasözlerini hatırlatmaktadır. Halen yaygın olarak kullanılan ‘ağaç yaşken eğilir’ atasözü, Orhun yazıtlarında Tonyukuk yazıtının güney tarafından 13. ve 14. satırlarda şöyle yer almaktadır: “(Bir şeyi) yufkayken toplaması (bükmesi) kolay imiş, inceyken kırması gene kolay; (fakat) yufka kalın olur ise bükmesi zorlu imiş. İnce kalın olsa parçalanması zorlu imiş.” Aynı yazıtın, aynı tarafında 5. ve 6. satırlarda yer alan “Düşündüm: (İnsan) zayıf boğalarla semiz boğaları uzaktan bilmek istese, semiz boğa zayıf boğa diye bilemez imiş diyerek böylece düşündüm” sözleri de atasözü özelliği taşımaktadır. (2010: 6).

Evrensel olarak son derece yaygın olan bir kültürel olgu olmakla birlikte, atasözlerinin ilk olarak ne zaman ortaya çıktıkları ve kim tarafından söylendiği hakkında bir kesin bilgi yoktur. Muhtemelen insanlık tarihinin ilk çağlarından beri atasözleri vardır. (Çobanoğlu, 2004: 8-9)

Her millet ve kavmin dilinde var olan atasözleri, geçmişten günümüze gelen hayvanlar, insanlar, aletler ve benzeri üzerinde söylenen öğüt verici sözlerdir. Atasözleri özellikle insanları eğitmek için söylenen özlü sözler şeklindedirler. Bu sözler daha çok eğitimin olmadığı ya da az olduğu yerlerden çıkan sözler şeklinde değerlendirebiliriz. Hatta en eski tarihlere bakılırsa tüm milletlerin atasözleri ilk olarak köylerden çıktığını söyleyebiliriz. (جيا مازی, 2006: 13-14)

Amedi’ye göre ilk defa (مه لا مه حمودئ بهيازیدی) Kürt atasözlerini hazırlamıştır. Daha sonra yine (بیۆتەر لتخ) bazı kürt atasözlerini Rusça ve Almanca’ya çevirmiş ve 1857 yılında yayımlanmıştır. Daha sonra Rusya’da (ئیشی ئازادؤفدا) 1891 yılında Kürt atasözleri hakkında bir kitap yayımlanmıştır. İngiliz kökenli komiser (نۆویل) de 20. Yüzyılda, ‘Kürt Şahsiyat ve Kürt Atasözlerinde Belli Olur’ adıyla bir kitap yayımlanmıştır. Nuel kitabında Kürt atasözleri toplum, barış, dostluk, ekonomi ve halk ilişkileri gibi çeşitli konuların kapsadığını belirtmektedir. (2019: 27)

İKİNCİ BÖLÜM

3. ATASÖZLERİNİN SINIFLANDIRMASI

3.1. Mana ve Söyleyiş Olarak Birebir Aynı Olan Atasözleri

Çalışmada (tespit edebildiğimiz kadarıyla) mana ve söyleyiş olarak birebir aynı olan atasözleri şöyledir:

1. Akıl parayla satılmaz. ناقل ب پارا ناهیتته کرین

Atasözü hem Türkçede hem de Kürtçede aynı anlama gelmekle beraber söyleyiş bakımından da tamamen aynıdır. ‘Akıllı ve aptal insanlar da vardır ama akıl somut bir şey olmadığı için parayla bile satın alınmaz’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde Arapça kökenli **akıl**/عقل ile Farsça kökenli **para**/پاره sözcükleri her iki dilde ortaklırlar.

2. Ağaç yaşken eğilir. دار ب تەری دجەمییت.

Her iki dilde aynı söyleyişe sahip olan bu atasözü, anlam bakımından da tamamen aynıdır. Atasözünün açıklaması ise ‘Çocuklar küçükken eğitilmelidirler, küçük yaşlarda öğrenme daha kolaydır ancak olgun bireyler olduklarında kolay kolay eğitilmezler’ şeklinde olup her iki dilde bu anlamda kullanılır. Yabancı sözcük bakımından ise aralarında ortak/yabancı sözcük yoktur.

3. Ağrımayan başın, sargıya ihtiyacı yoktur. سه‌رئ نەئیشیت، هه‌وجهی دهرسوکی نینه.

Anlam ve söyleyiş bakımından her iki dilde de birebir aynı biçimde kullanılan bu atasözü. Her iki dildeki açıklaması da ‘İnsanlar üzerine düşmeyen işlere karışmamalı, ilgilenmemeli yoksa başına bela alabilir veya sıkıntıya düşebilir’ şeklindedir. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük bulunmamaktadır.

4. Ak akçe kara gün içindir. درافئ سپی، بو روژا ره‌شه.

Tamamen aynı anlam ve söyleyişe sahip olan bu atasözü, her iki dilde ‘Alın teri dökerek kazanılan para, zor günler için kullanılır’ anlamında kullanılmıştır. ‘Ak akçe عاق’ şeklinde kullanılmıştır. ‘Ak akçe’ sözcüğünün Türkçe bir sözcük olmasına rağmen Kürtçe’ye çevrilmiştir. Bu sözcük, Osmanlı ekonomik bularına girildiği zaman akçelerin değeri düşmüştü bakır renginde olan akçelerin yanı sıra ak olan akçeler de vardı ve daha değerliydi. Bu anlamdaki ak akçe ‘değerli para’ anlamında kullanılmıştır. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük bulunmamaktadır.

5. At binicisini tanıır. هه‌سپ سیاری خوه ناس دکه‌ت.

Atasözü her iki dilde birebir aynı anlam ve söyleyişe sahiptir. Her iki dilde ‘İnsanlar yöneticisinin işten anlayıp anlamadığını bilir ve çalışmalarını ona göre yürütür’ şeklinde kullanılmaktadır. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük bulunmamaktadır.

6. Ayağını yorganına göre uzat. پئ خۆ ل دیف به‌رکا خۆ درێژکه.

‘İnsan kendinden büyük işlere kalkışmamalı. Giderini, gelirine göre ayarlamalı’ anlamında kullanılan atasözü, her iki dilde de aynı anlam ve söyleyişe sahiptir. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

7. Bela geliyorum demez. به‌لا نابێژیت ئە‌زا ده‌ییم.

Atasözü birebir aynı anlam ve söyleyiş ile her iki dilde kullanılmaktadır. Her iki dildeki açıklaması da ‘İnsanlar ne zaman ne ile karşılaşacağını bilmez. Her zaman kötülük ve felaketlerle karşı karşıya gelebilir bu nedenle tedbirli olmak gerekir’ şeklindedir. Atasözünün içerisinde Arapça kökenli **bela/ بلاء** sözcüğü her iki dilde de ortaktır.

8. Balık baştan kokar. ماسی ژ سه‌ریقه گه‌نی دبیت

Aynı anlam ve söyleyişe sahip bu atasözünün açıklaması ‘Bir ülke, aile veya toplulukta baştaki yöneticilerin tutumları bozursa alttakiler de aynı olur’ şeklindedir. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

9. Bugünün işini yarına bırakma. شولێ ئەفرۆ ئەهێله بۆ سباهی.

‘Bugün yapılması gereken iş yarına kalmamalı. Ertesi gün daha önemli bir iş çıkabilir’ anlamında kullanılan atasözü her iki dilde aynı anlam ve söyleyişe sahiptir. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

10. İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki ئەوئ دخازیت رویه‌کی ره‌شه، ئەوئ نه‌دمت هه‌ردوو
yüzü kara. روی د ره‌شن.

Atasözü her iki dilde aynı anlam ve söyleyişe sahiptir. Açıklaması ise ‘İhtiyacı olan kimse birisinden bir şey isteyince utanır. Ama imkânı olup da istediğini vermeyen kişi daha çok utanır’ şeklindedir. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük bulunmamaktadır.

11. Çok gülen çok ağlar. ئەوئ زور بکه‌نیت، دئ زور گریت.

İnsanın çabuk şımarmaması gerekir. Hayatın sadece mutluluk ve gülmekten ibaret olmadığını hatırlatan atasözü, her iki dilde aynı anlam ve söyleyişe sahiptir. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

12. Dikensiz gül olmaz. گۆل بئ ستری نابیت.

‘Her başarı veya mutluluğun yanında hayatın bir parçası olan küçük olumsuzluklar da vardır. İyi ya da güzel bir şeye sahip olmak isteyen insanın bu olumsuzluklara da katlanmalıdır’ anlamına gelen bu atasözü, her iki dilde aynı söyleyişe de sahiptirler. Farsça kökenli **gül/گل** sözcüğü her iki dilde de ortak bir şekilde kullanılır.

13. Et tırnaktan ayrılmaz. گوشت ژ نینوکا قه‌نابیت.

‘İnsanlar arasındaki akrabalık bağı, ne olursa olsun kopmaz’ anlamında kullanılan bu atasözü söyleyiş bakımından da birebir aynı şekilde kullanılmıştır. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

14. Her koşun eti yenmez. گوشتێ هه‌ر ته‌یری نایێ خوارن.

Söyleyiş ve anlamı tamamen aynı olan bu atasözü ‘Tüm insanlar aynı değildir. Herkes zorbalığa boyun eğmez’ anlamı taşımaktadır. Yabancı sözcük bakımından ise Farsça kökenli **her/هر** sıfatı her iki dilde de ortak bir şekilde kullanılır.

Çalışmada mana ve söyleyiş olarak birebir aynı olan 14 atasözü tespit edilmiştir. Atasözlerinin içerisinde Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere de rastlanır.

3.2. Anlam Bakımından Aynı Olmasına Rağmen Söyleyiş Bakımından Bir Veya Birden Fazla Kelime İle Farklılık Gösteren Atasözleri

1. Ağzı yer, yüz utanır. ده‌ف دخوت، چاف شه‌رم ده‌کن.

Anlam bakımından tamamen aynı olan bu atasözü, söyleyiş bakımından Türkçedeki ‘yüz’ sözcüğü ile Kürtçede ‘göz’ sözcüğü dolayısıyla farklılık göstermektedir. Bu iki sözcük yüklemdeki tekil ve çoğul farklılığına da sebep olmuştur. Atasözü her iki dilde ‘Bir hediye alan kişi hediye veren kişinin isteğini yerine getirme mecburiyetini

hisseder ve mutlaka işini yapmaya çalışır’ anlamında kullanılır. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

2. Allah bir kapıyı kapatırsa ötekini **ههتا خودی دمرگهههکی دگریت، دمرگهههکی** açar. **قهدهکت.**

Her iki dilde tamamen aynı anlamda kullanılan bu atasözü, söyleyiş bakımından farklılık göstermektedirler. Türkçedeki ‘sa’ şart kipiyle ile pekiştirirken Kürtçedeki ‘e kadar’ edatıyla pekiştirmiştir. Atasözü ‘İnsan bir işte başarısız olursa bile mutsuzluğa kapılmamalı Allah’tan umut kesilmez, bir kapı kapansa bile başka kapı açılır’ anlamında kullanılır. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

3. Akıl akıldan üstündür. **ناقل ژ ناقلی پاکترم.**

Anlam bakımından tamamen aynı olan bu atasözü söyleyiş bakımından yüklemlerde farklılık göstermektedirler. Türkçedeki ‘üstündür’ ek fiili ile Kürtçedeki ‘temizdir’ ek fiili birbirinden tamamen farklıdır. ‘Her insan aynı düşünceye sahip değildir. ‘Bazen bir insan başka bir insandan daha daha iyi düşünebilir, bilgi ve tecrübe bakımından birbirinden daha üstün zekaya sahip olabilir’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde her iki dilde Arapça kökenli **akıl/عقل** sözcüğü ortak bir şekilde kullanılır.

4. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. **چ دوکێل دبێ ئاگر نین.**

İki dide de aynı anlama gelen bu atasözü söyleyişinde ise Kürtçede ‘Hiçbir duman ateşsiz değildir’ şekliyle Türkçeye göre ters bir şekilde kullanılır. ‘Her şeyin, söylentinin gerçek bir nedeni vardır’ anlamında kullanılan bu atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

5. Beş parmağın beşi de bir değil. **ههه پینج تهلین دهستا وهکی ئیک نین.**

Anlamı tamamen aynı olan bu atasözü söyleyişinde Kürtçede ‘her, el’ sözcükleri varken Türkçede yoktur. Bunun dışında yüklemlerdeki ‘bir değil’ ek fiili ile ‘aynı değil’ ek fiili bakımından farklılık gösterirler. Atasözünün açıklaması ise ‘Parmaklar gibi insanlar da kardeş olsa bile fiziksel ve ruhsal yapıları bakımından farklı olabilirler’ şeklindedir. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

6. Bu dünya kimseye kalmaz. **دنیا بوو کهسی نامینیت.**

Aynı anlama gelen bu atasözü söyleyişinde Türkçedeki ‘bu’ işaret sıfatı varken Kürtçede yoktur. Bunun dışında, atasözü Kürtçede gelecek zamanla pekiştirmesine karşın Türkçede geniş zamanla pekiştirmiştir. ‘İnsan dünyada ne kadar uzun yaşarsa yaşasın, bir gün mutlaka ölümü tadacaktır’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde Arapça kökenli **dünya/دنیا** sözcüğü her iki dilde de ortak bir şekilde kullanılır.

7. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. **چیا ب چیا ناکهفن بهئ چاف ب چافا دهفن.**

Her iki dilde aynı anlama sahip olan bu atasözü söyleyiş bakımından ise Türkçedeki ‘insan’ sözcüğü ile Kürtçedeki ‘göz’ sözcükleri farklıdır. ‘İnsanlar dağlar gibi değildir ve her ne kadar uzaklarda olursa olsun bir gün mutlaka birbirlerini görüş kavuşabilirler’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

8. Davulun sesi uzaktan hoş gelir. دهنگى دهولن ژ دورقه خومشه.

Her iki dilde aynı anlamda kullanılan atasözü söyleyiş bakımından farklılık göstermektedir. Türkçedeki yüklem **‘hoş gelir’** fiili ile pekiştirmesine karşın Kürtçede **‘güzeldir’** ek fiili pekiştirmiştir. Atasözünün açıklaması her iki dilde de ‘Bazen bahsedilen olay sadece uzaktan kolay görünür ve güzeldir’ şeklindedir. Yabancı sözcük bakımından ise Arapça kökenli **davul/طبل** sözcüğü her iki dilde de ortak bir şekilde kullanılır.

9. Damlaya damlaya göl olur. ئاف دلوب دلوب دبه گول.

Atasözü her iki dilde de aynı anlamda sahiptir. Söyleyişinde de sadece Kürtçede **‘su’** sözcüğü varken Türkçede yoktur. ‘Küçük kazançlara az ve değersiz bir şekilde bakmamalı çünkü bunlar bir gün birleşip büyük varlıkları oluşturur ya da Küçük çabalar değersiz görmemeli yavaş yavaş büyük problemleri bile çözebilir’ anlamında kullanılan bu atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur. Ancak **‘göl’** sözcüğü anlam kaybına uğramadan Türkçeden Kürtçe’ye geçmiştir.

10. Dinsizin hakkında imansız gelir. همر بن دینهکی بن ئیماننهکن بو ههه.

Anlamı tamamen aynı olan atasözü söyleyişinde Kürtçede ‘Her dinsize bir imansız vardır’ şeklinde kullanılır. ‘Kötü, ahlaksız bir kişi hakkında ancak ondan daha kötü bir kişi gelebilir’ anlamını taşıyan bu atasözü yabancı sözcük bakımından da Arapça kökenli **din/دين** ve **iman/ایمان** sözcükleri her iki dilde de ortaklardır.

11. Duvarın kulağı var, gözünü de unutma. دهنگ نهکه دیوار ب گوهرن.

Her iki dilde aynı anlamda gelen bu atasözü söyleyişinde Kürtçe ‘Ses etme duvarlar kulaklıdır’ şeklindedir. ‘Birine söylenen gizli söz, sır veya gizli işler duyulur’ anlamında kullanılan atasözünün Farsça kökenli **duvar/دیوار** sözcüğü ortakdır. Bu atasözünün **Türkçede ‘Yerin kulağı vardır’ ve Kürtçede پشت دیوار ب گوهرن** şekilleri de vardır.

12. El için koyu kazan, evvela kendi ئەوئ بو ههقائى خو قەبرى ب کویت، دئ ئەو بخو
düşer. كهقیت تێدا.

Her iki dilde birebir aynı anlama gelen bu atasözü, söyleyişinde Türkçedeki **‘el, evvela’** sözcükleri ile Kürtçedeki **‘arkadaşı, içine’** sözcükleri dışında tamamen aynıdır. Atasözünün açıklaması ‘Bencil insanların bazı durumlarda sadece kendilerine zarar gelmiyor diye kötülükleri engelleyip durdurmazlar’ şeklindedir. İçerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

13. El mi yaman, bey mi yaman. ئیل یامان بهگ یامان، ئیل رابوو بهگ وندابو.

Anlam bakımından birebir aynı olan atasözü, söyleyişinde Kürtçede ‘El yaman Bey yaman, el kalktı bey kayboldu’ şeklinde söylenir. Her iki dilde ‘Milletin başındakiler ne kadar güçlü olursa olsun yine de güç ‘el’ yani halktır’ anlamında kullanılır. **‘el, yaman’** sözcükleri şekil ve anlam değişikliğine uğramadan Türkçeden Kürtçede geçmişlerdir. Bu atasözünün aslı ‘il mi yaman bey mi yama’ şeklindedir. **‘il’** sözcüğü eski Türkçede millet, halk anlamında gelir.

çalınırsa komşu veya yakından birini zan altında bırakma veya kuşkulama’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

20. Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla. کچا من بوته دبێژم، بویکا من گوه بدێ.

Anlam bakımından birebir aynı olan atasözünün söyleyişinde de sadece Türkçedeki ‘anla’ fiili ile Kürtçedeki ‘dinle’ fiilleri bakımından farklılık göstermektedirler. Atasözü ‘Bir kişiyi hatasından dolayı uyarmak istediğimizde sözü daha samimi olduğumuz kişiye söyleyip ima yollu söylenen sözden üstüne düşen payı almasını umarız’ anlamında kullanılır. Atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

21. Ne ekersen, onu biçersin. تو چ بچینی، دێ وی هه‌لینی.

Anlam bakımından birebir aynı olan bu atasözü, söyleyişinde sadece yüklem bakımından farklılık gösterir. Türkçedeki ‘biçersin’ fiili ile Kürtçedeki ‘çekersin’ fiili bakımından farklılık göstermektedirler. ‘Genel olarak insanlar iyilik yaparsa iyilik, kötülük yaparsa kötülük görür’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

22. Para parayı çeker. پاره پارە د ئینیت.

Aynı anlamı taşıyan atasözü, söyleyişinde sadece yüklem bakımından Türkçedeki ‘çeker’ ile Kürtçedeki ‘getirir’ fiilleri nedeniyle farklılık gösterir. ‘Bir insanın maddi durumu iyiye, elde parası varsa daha kolay bir şekilde iş kurup para kazanabilir’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde her iki dilde bulunan Farsça kökenli her/پاره sözcüğü ortaktır.

23. Para dediğin elin kiridir. پاره قریژا دەستایه، ئەگەر تە شوشت دێ چیت.

Aynı anlamı taşıyan atasözü, Kürtçede ‘Para ellerin kiridir, yıkarsan gider’ bağımlı birleşik cümle şeklinde kullanılmıştır. ‘İnsanlar paraya çok güvenmemeli. Para bir şekilde elde edilir ve bir şekilde elden gider’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde her iki dilde bulunan Farsça kökenli her/پاره sözcüğü ortaktır.

24. Söz gümüşse, sükut altındır. ئەگەر ئاخفتن زیقبیت، نە ئاخفتن زێر.

Her iki dilde aynı anlamda kullanılan atasözü, söyleyişinde Türkçedeki ‘söz, sükut’ sözcükleri ile Kürtçedeki ‘konuşmak, konuşmamak’ sözcükleri bakımından farklılık göstermektedir. ‘Bazen konuşmak ne kadar iyi olsa bile konuşmamak daha iyidir ve altın değerindedir. Konuşup hata yapmaktansa susmak daha faydalı olabilir’ anlamını taşıyan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

25. Şeriatın kestiği parmak acımaz. دەستێ شەریعەت ببری ت خوین ژێ ناھێت.

Her iki dilde aynı anlamda kullanılan atasözü, söyleyişinde Kürtçede ‘Şeriatın kesdiği el kanamaz’ şeklinde söylenir. Kanunlar ne derse ona boyun eğilmesi gerekir’ anlamında kullanılan atasözünün içerisinde bulunan Arapça kökenli şariat/شەریعە sözcüğü ortaktır.

26. Taş yerinde ağırdır. بەر ل جەھێ خۆ یێ ب قەدرە.

Her iki dilde aynı anlamda kullanılan atasözü, söyleyişinde yüklemdeki Türkçede ‘**ağırdır**’ ek fiili ile Kürtçede ‘**değerlidir**’ ek fiili bakımından farklılık göstermektedirler. ‘İnsanlar bulunduğu, tanındığı yerlerde değer görür, ama ait olmadığı ve tanınmadığı yerlerde aynı değeri orada görmeyebilir’ anlamını taşıyan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

27. Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. ئاخفتنا خوش، ماری ژ کونێ دئینیته دهر.

Her iki dilde aynı anlamda kullanılan atasözü, söyleyişinde Türkçedeki ‘**tatlı dil**’ tamlaması ile pekiştirirken Kürtçede ‘**güzel konuşma**’ tamlamasıyla pekiştirmiştir. ‘Tatlı söz ile herkesi etkileyip gönül okşayabilirsin. Gönül alıcı söz ve davranışlarla herkesi ikna edebilirsin’ anlamını taşıyan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

28. Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış. ئاگر بهر بوو مالا درهویی، کهسی باور نهکر.

Anlam bakımından aynı olan atasözü, söyleyişinde Kürtçede ‘Yalancının evinde ateş çıktı, kimse inanmadı’ şeklinde söylenir. Türkçedeki ‘**yandı**’ fiili ile Kürtçedeki ‘**ateş çıktı**’ fiili dışında Türkçede öğrenilen geçmiş zaman kullanmasına karşına Kürtçede görülen geçmiş zaman ile pekiştirmiştir. ‘Her zaman yalan söyleyen kişi doğru söylerse bile kimse inanmaz anlamında kullanılan bir atasözüdür’ anlamını taşıyan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

29. Yalnızlık Allah’a mahsustur. ب تنییی بو خودی یا باشه.

Anlam bakımından aynı olan atasözü, söyleyişinde Kürtçede ‘Yalnızlık Allah için iyidir’ şeklinde söylenir. Kürtçedeki ‘**için**’ edatı dışında, Yüklemde de Kürtçede ‘**iyidir**’ ek-fiili ile Türkçede ise ‘**Mahsustur**’ ek-fiili ile pekiştirmiştir. ‘Tek başına olmak yalnız olmak Yüce Allah’a ait bir durumdur. İnsan tek başında yaşayamaz’ anlamını taşıyan atasözünün içerisinde ortak/yabancı sözcük yoktur.

Çalışmada anlam bakımından aynı olmasına rağmen söyleyiş bakımından bir veya birden fazla kelime ile farklılık gösteren 28 atasözü tespit edilmiştir.

3.3. söyleyiş Bakımından Tamamen Farklılık Göstermesine Rağmen Aynı Anlama gelen Atasözleri

1. Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü. هه کهر ئهز باخقم، دئ بهرکئ ل سهه هاقیزم.
2. Ağacın kurdu içinde olur. ئاگر ژ دههمانین مروقی بهر دبیهه مروقی.
3. Annesine bak, kızını al; kenarına bak, bezini al. ئهسلئ کچان یئ جاوایه، کچ ژئ ودهسایه.
4. At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır. کهری کورتان ژئ دمینیت، زهلامی ناف ژئ دمینیت.
5. Bana dokunmayan yılan, bin yaşasın. ئهو گورگی زهرهرا من نهکهت، بلا سهه سالا بژییت.
6. Ben diyorum hadımım, sen diyorsun oğuldan uşaktan neyin var? ئهزئ ترترینی بوته دبیزم، تو یئ یار ههژوکئ ل من شهه دگپری.

7. Bin dinle bir konuş.	گەلەك بزانە كۆيم باخۇمە.
8. Bir elin nesi var, iki elin sesi var.	دەستەككى بىتنى دىنگ ئۆ ناهىيت.
9. Bozacının şahidi şıracı.	شاھىدى رىقى كورىا وى يە.
10. Cefa çekmeyen, sefanın kadrini bilmez.	خەتا ل سەر دەستا ب رىقە نەچى، قەدرى پيا نزانى.
11. Denize düşen, yılanı sarılır.	هەكە مروف كەتە بەحرى، دى دەست ھاقىتە كەقزى.
12. Eceli gelen köpek, cami duvarına işer.	هەكە عەجەل بىزنى ھات، دى نائى چانتكا شفانى خۆت.
13. Hamama giren terler.	يى بچىتە ماسيا، دى قونا وى تەرىت.
14. İki karpuz bir koltuğa sığmaz.	دوو سەر د مەنجهلەككى دا نا كەلن.
15. İnsan yedisinde ne ise, yetmişinde de odur.	يى ب شىرى گرتى، ب پىرى ناھىليت.
16. İt utansa don giyer.	هەكە گۆرگ د خەما بارانى با، دا بۆ خۆ كەپەنەكى چىكەت.
17. İyi dost, kara günde belli olur.	د تەنگاڧيا دا مروف ھەڧالا دىياسيت.
18. Geceler gebedir.	شەڧا ب ھەملە يە.
19. Kara haber tez duyulur.	دىنگ و باسيت نەخوش ھەمى گاڧا زوى دگەھن، جابا مرنى زوى دگەرىت.
20. Kasap et derdinde, koyun can derdinde.	ئاگر بەر بوو مالا ئىكى، يى دى كەوئ خۆ لېەر د بزارت.
21. Ortak atın beli sakat olur.	برنجا ب دوو كابانیا يان دى يا سىرىيت يان دى يا بى خى بيت.
22. Sen ağa, ben ağa; bu ineği kim sağa?	ئەز چيا تو چيا گولك ما بى گيا.
23. Sora sora bağdat bulunur.	مروف ب پرسى دچيت قودسى.
24. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.	دروپىن فراڧىنەككى دخوت.

Çalışmada söyleyiş bakımından tamamen farklılık göstermesine rağmen aynı anlama gelen 25 atasözü tespit edilmiştir. Yabancı sözcük bakımından da 9. Atasözündeki **şahit/شاهد** ile 12. atasözündeki **ecel/اجل** Arapça kökenli sözcükleri her iki dilde ortak bir şekilde görülür. Bunların dışında atasözlerinin içerisinde ortak/yabancı sözcük bulunmamaktadır.

SONUÇ:

Türkiye Türkçesi ile Behdînî Kürtçesi atasözlerinin karşılaştırmalı biçimde incelenmesi sonucunda 76 atasözü tespit edildikten sonra bu sonuçlara varılmıştır.

1. Mana ve söyleyiş olarak birebir aynı olan atasözlerinin cümle yapısı genel bir şekilde Türkçenin cümle yapısına uygun bir şekilde olup öge dizilişleri de (özne + tümleç + yüklem) şeklindedir.

Özne	Tümleç	Yüklem
Ağaç	yaşken	eğilir.
دچه‌میت.	ب تهری	دار

2. Anlam bakımından aynı olmasına rağmen söyleyiş bakımından bir veya birden fazla kelime ile farklılık gösteren atasözleri genel bir şekilde yüklem bakımından farklılık göstermektedirler.

Akıl akıldan üstündür. ئاقل ذ ئاقلی ئاکتره.

3. Yabancı sözcük bakımından ise her iki dildeki atasözlerinin içerisinde Farsça ve Arapça kökenli sözcüklere rastlanmıştır. Daha çok Arapça sözcükler ‘akıl, bela, kara, Allah, zarar’ ağırlıklıdır.
4. Çalışmada Kürtçede kullanılan Türkçe kökenli sözcüklere rastlanır.
El mi yaman, bey mi yaman. ئیل یامان به گ یامان، ئیل رابوو به گ وندابو.
5. Çalışmada geçen atasözleri genel olarak mecaz anlamında kullanılmıştır ‘Taş yerinde ağırdır’, az da olsa gerçek anlamda kullanılan atasözlerine de rastlanır ‘Bugünün işini yarına bırakma’.
6. Atasözlerine bakıldığında bu iki milletin birbirlerinden etkilendiği kesindir. Ancak atasözleri ne zaman ve kim tarafından söylendiğini bilinmediği için hangi millet diğerinden etkilendiği konusunda belli bir kaniya varmak mümkün değildir.

KAYNAKÇA

a. Türkçe Kaynaklar

Aksoy, Ö. A. (1988), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret Anonim Şirket.

Çobanoğlu, Ö. (2004), Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını

Tuna, S. (2014). Yabancı Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Türk Kültür Elçisi Olan "Atasözleri"nin Kullanımı. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (1), 1-10. DOI: 10.21666/mskuefd.55151

Bulut, M. (2013). Türkçe Eğitimi Ve Öğretiminde Dil Ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri Ve Deyimlerin Önemi. Electronic Turkish Studies, 8(13). DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5993>

Hirik, E. (2018). Söz Edimleri Kuramı Bağlamında Atasözleri-Deyimlerde Toplum/Topluluk Adları Ve Duygu Değerleri. Motif Akademi Halk bilimi Dergisi, 11 (24), 158-177. DOI: 10.12981/mahder.479500

Özkan, İ., 2011. Türk Atasözlerinde Yinelemeler. Turkish Studies, 6(1), pp.1595-1603.

Öztopçu, K. (1992), Uygur Atasözleri ve Deyimleri, İstanbul: Doğu Türkistan Yayınevi

Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 18(1).

b. Kürtçe Kaynaklar

Sheyholislami, J. (2021). Statûya Zimên û Polîtîkayên Partîyan li Kurdistana Iraqê. Mînakên Guhertoyên Behdînî û Hewramî (M. Yonat, Trans.). The Journal of Mesopotamian Studies, 6 (2), 303-316. DOI: 10.35859/jms.2021.993360

Buran, A. (2011). Kürtler ve Kürt dili. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6, 3. Burdurlu, G. Z. (1967). Atasözlerimizin Cümle Yapıları. Türk Dili, 16 (187), 508-513

مهسعود خالد گولی (٢٠٠٢) فهرهنگا گولی، چاپخانا سپیریژ، دهوک.

چیا مازی (٢٠٠٦) فهرهنگا گوتنن پێشبین، چاپخانا حه‌جی هاشم، چاپا ئێکی، هه‌ولێر.

عیزه‌دین مسته‌فا ره‌سول (٢٠١٠) ئێکۆئێنه‌وه‌ی نه‌دمبی فۆلکلۆری کوردی، دمزگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی ئاراس، چاپی سییه‌م، هه‌ولێر.

ئیسماعیل بادی (٢٠١٨) زمان و دیالیکتیک زمان کوردی، وه‌شانن پهرتوکه‌خانه‌یا گازی، ده‌وک.

رێکێش ئامیدی (٢٠١٩) فهرهنگا گوتنن مه‌زنان، چاپخانا پارێزگه‌ها ده‌وک، چاپا ئێکی، ده‌وک.

تحليل و مقارنة الأمثال الشعبية بين اللغة التركية الجديدة و اللغة الكردية البهيدنية

الملخص:

ان الاقوال الشعبية المأثورة اقوال تدل على مدى غنى اللغة وتظهر الحوادث الايجابية والسلبية القديمة لشعب ما. عندما نلاحظ نمط و احداث الحياة في مجال العمل والتعليم للشعبين الكردي والتركي حيث عاشوا مع بعضهم البعض منذ الاف السنين يتبين بأنهم أثروا على بعضهم البعض في الكثير من مفاهيم الحياة. بالرغم من وجود تاثير العادات والتقاليد والثقافة وتأثيرات التاريخ بين الشعب التركي والكردي وبشكل طبيعي، هناك تأثيرات فلكلورية ايضا بين القوميتين على بعضهم البعض.

في هذا البحث تم تصنيف الاقوال الشعبية المأثورة الموجودة في اللغة التركية المعاصرة و اللغة الكردية باللهجة البهيدنانية الى ثلاثة محاور. المحور الاول يتضمن الاقوال المتشابهة من حيث القول والمعنى، اما المحور الثاني فيتضمن تلك الاقوال التي تتشابه من حيث المعنى لكن تختلف من حيث عدد

الكلمات بكلمة او اكثر، اما المحور الثالث فيتناول تلك الاقوال التي تتشابه من حيث المعنى لكن تختلف تماما كقول.

الكلمات الدالة: الأقوال الشعبية المأثورة في اللغة الكردية، الأقوال الشعبية المأثورة في اللغة التركية، التأثيرات، المعاني، الأقوال.

شرۆڤهكەرن و هەمبەرکەرن گوتنێن مەزنان د ناڤهرا زمانێ تورکیا نوێ و زمانێ کوردیا بەهەدییدا

پوخته:

گوتنێن مەزنان ئەو طوتنێن ب رامانن یێن زەنگینییا زمانێ و سەرھاتی و رویدانێن ئەریێن و نەریێن یێن کەفن هەتا ئەفرو پێشان ددەن. ل دەمێ ئەم بەرێ خۆ دەمینە شیواز و سەریۆرێن ژیان، بوارین فێرکەرن و کارکەرن یێن تورک و کوردان کو ئەقە نێزیکێ هزار سالایە پێکە دژین د پرانیا بابەتەندا ڤان هەردوو مللەتان کارتیەکەرن ل سەر ئێک و دوو کریە. دگەل هەبونا کارتیەکەرن کولتور و میژووویی دناڤهرا تورک و کوردان دا ب شیوەیهکێ سروشتی وەک دوو گەلان ژ لایەنێ فەلکلوری ژێهە کارتیەکەرن ل ئێک و دوو کریە.

دقیقە کولێنێ دا ئەو گوتنێن مەزنان یێن د زمانێ تورکی (تورکیا نوێ) و زمانێ کوردی (زاراڤی بەهەدینی) دا دەینە بکارئێنان ل سەر سێ بەشان ب شیوی "ئەو گوتنێن مەزنان یێن ژ لایێ رامان و گوتنێهە وەک ئێک"، "ئەو گوتنێن مەزنان یێن ژ لایێ رامانێهە وەک ئێک و ژ لایێ گوتنێهە پەیهەک یان پتر د جیاواز"، "ئەو گوتنێن مەزنان یێن ژ لایێ گوتنێهە ب تەمامی د جیاواز و ژ لایێ رامانێهە وەک ئێک" هاتینە دابەشکەرن.

پەیهێن سەرەکی: گوتنێن مەزنان یێن زمانێ کوردی، گوتنێن مەزنان یێن زمانێ تورکی، کارتیەکەرن، رامان، گوتن.